อาหุเนยฺโย

๒๕๐๑

อาหุเนยฺโย

๒๕๐๑

อาหุเนยยกถา

พระธรรมวราภรณ์ วัดบวรนิเวศวิหาร

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ

เอส ภควโต สาวกสงฺโฆ อาหุเนยฺโย

บัดนี้ จักแสดงพระธรรมเทศนา พรรณนาพระสังฆคุณบทหนึ่ง เพื่อเกื้อกูลปัญญาและสัมมาปฏิบัติแก่บุคคลผู้ปรารถนาธรรมปฏิบัติทั่วไป แท้จริง พระสังฆคุณทุกบทย่อมแสดงสุปฏิบัติ คือข้อปฏิบัติดีของคนดีทั่ว ๆ ไป ไม่จำกัดเฉพาะพระสงฆ์ หรือเฉพาะพุทธศาสนิกชนเท่านั้น ใครก็ตามเมื่อปฏิบัติดีจริงใจทางพระสังฆคุณ ย่อมได้ชื่อว่าเป็นคนดีจริงเหมือนกัน ในที่นี้ จักแสดงเฉพาะข้อว่า อาหุเนยฺโย ดังบทบาลีที่ยกไว้แปลว่า พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น อาหุเนยฺโย เป็นผู้ควรมาบูชา หรือเป็นผู้ควร

บูชาโดยเอื้อเฟื้อ จะอธิบายคำว่าบูชาก่อน เพื่อให้เกี่ยวโยงไปถึงความหมายคำว่า อาหุเนยฺย โดยตรง

คำว่า บูชา ในที่นี้มาจากศัพท์ว่าอาหุนะ หมายถึงการให้การบำรุงด้วยความเลื่อมใสนับถือ ดังคำว่าพราหมณ์บูชาไฟ ก็หมายถึงบำเรอไฟด้วยการให้เชื้อแก่ไฟ. บุคคลทั่วไปในโลกย่อมทำการบำรุงบำเรอวัตถุต่าง ๆ บ้าง บุคคลต่าง ๆ บ้าง ตามที่เลื่อมใสนับถือบางทีก็ทำด้วยความกลัวหรือปรารถนาผล. บำรุงด้วยความเลื่อมใสนับถือ ก็เช่นบำรุงบุคคลผู้ประกอบด้วยสุปฏิบัติดังกล่าว ทั้งที่รู้อยู่ว่าบุคคลเช่นนั้นไม่มีวัตถุอะไรที่จะพึงตอบแทน. บำรุงด้วยความกลัว ก็เช่นบำเรอวัตถุที่เข้าใจว่ามีอำนาจ หรือบุคคลผู้มีอำนาจเพื่อให้วัตถุหรือบุคคลนั้น ๆ ยินดีโปรดปราน เพื่อจักได้ระงับโทษภัยต่าง ๆ. บำรุงด้วยความปรารถนาผลก็เช่นบำรุงบำเรอวัตถุหรือบุคคลที่เห็นว่าจะอำนวยผลอย่างใดอย่างหนึ่งให้ได้ตามที่ปรารถนา. ถ้าบำรุงแก่

วัตถุหรือสิ่งที่ปรากฏ ตลอดถึงที่ไม่ปรากฏ ก็มักเรียกว่าบูชาบำบวง หรือบวงสรวง, ถ้าทำสัญญาไว้ว่าจะบำรุงในเมื่อได้ผลแล้ว ก็มักเรียกว่าบนบาน, ถ้าบำรุงแก่บุคคลด้วยเจตนาและวิธีเช่นนี้ ก็มักเรียกกันต่าง ๆ ตลอดจนเรียกว่า สินบน. เมื่อวัตถุหรือบุคคลเช่นนั้นมีอยู่ในที่ใด ก็มักจะพากันไปในที่นั้น นำสิ่งต่าง ๆ ไปเพื่อบวงบนกันต่าง ๆ. จะยกขึ้นกล่าวเฉพาะบุคคล.

บุคคลผู้รับการมาบำรุงหรือสิ่งที่เขานำมาบำรุงนั้นแบ่งออกโดยย่อเป็น ๒ คือ ผู้ที่ไม่สมควร ๑ ผู้ที่สมควร คือเป็นอาหุเนยยะบุคคล ๑. ผู้ที่ไม่สมควรนั้น คือผู้ที่ปราศจากคุณที่ควรบำรุง เช่นผู้ที่มิได้ประพฤติการที่เป็นคุณเกื้อกูลให้เกิดประโยชน์สุข บางทีซ้ำประพฤติการที่ชั่วร้าย เบียดเบียนตนและผู้อื่นให้เดือดร้อน เพราะเป็นผู้มีความปรารถนาจัด และประพฤติไปตามอำนาจความปรารถนา. การนำไปบำรุงผู้เช่นนั้น เป็นการให้กำลังแก่ผู้เช่นนั้นเพื่อได้ดำรงอยู่

ประพฤติชั่วร้าย, ทั้งเป็นการบำรุงที่ไม่มีการเพียงพอ เหมือนการให้เชื้อแก่ไฟ เพื่อบำเรอไฟ ให้เท่าไรก็คงไม่พอ เพราะไฟก็ยิ่งมีกองโตขึ้น กินเชื้อมากและเร็วเข้า. การนำสิ่งต่าง ๆ ไปบำรุงบุคคลผู้มีความปรารถนาจัด ก็คงไม่อาจจะบำรุงให้เต็มความปรารถนาได้เช่นเดียวกัน ดังมีพระพุทธภาษิตกล่าวเตือนไว้ว่า นตฺถิ ตณฺหาสมา นที แม่น้ำเสมอด้วยตัณหาคือความปรารถนาจัดไม่มี ดังนี้.

ฝ่ายบุคคลผู้นำไปบำรุง บางทีก็ทำไปด้วยความปรารถนาจัดเช่นเดียวกัน มิใช่ด้วยความเคารพบูชา บางที แม้ทำในสิ่งที่มีความเคารพนับถืออยู่ ก็ทำในทำนองที่เสียน้อยเพื่อให้ได้มาก เช่นทำนิดหนึ่ง แต่ปรารถนาผลมากมาย หรือไปทำสัญญาไว้ก่อนคือบนไว้ว่า เมื่อสำเร็จผลสมประสงค์แล้ว จะแก้บนอย่างนั้น ๆ ดังเช่นว่า จะแก้บนด้วยทองเท่าลูกฟัก ครั้นได้รับผลที่ต้องการแล้ว ก็นำลูกฟักไปปิดทองแก้บน

เพราะถือว่า เมื่อปิดทองแล้ว ก็กลายเป็นทองเท่าลูกฟัก ถูกต้องตามสัญญา หรือไปบนว่า จะถวายละคร ๓ โรง แล้วก็นำละครยก (ตุ๊กตา) ไปตั้งแก้บน ทำสิ่งที่เคารพอันพูดไม่ได้นั้นให้เป็นเหมือนอย่างเด็กเล่นตุ๊กตา แต่ก็ถือว่าได้แก้บนแล้ว เป็นที่พอใจโปรดปราน. ส่วนในบุคคลผู้สมควรจะได้รับการบำรุง แต่เมื่อเห็นว่าจะให้ผลตอบแทนตามที่ปรารถนาไม่ได้ก็มักละเลย ไม่เห็นเป็นความสมควรหรือจำเป็นจะต้องทำอย่างไร, ผู้เช่นนี้จึงไม่อาจจะได้อาหุเนยยะบุคคล ได้แต่บุคคลที่ตรงกันข้าม.

ผู้ที่สมควรจะได้รับการนำไปบำรุงด้วยความเคารพบูชา อันเรียกว่า อาหุเนยยะบุคคลนั้น คือบุคคลผู้มีคุณอันสมควรจะรับการมาบูชาด้วยวัตถุที่สมควรก็ตาม ด้วยการช่วยต่าง ๆ ก็ตาม บุคคลเช่นนี้มีเป็นต้นว่า มารดาบิดา เป็นอาหุเนยยะ ของบุตรธิดา. แม้ผู้มีคุณอื่น ๆ ก็สงเคราะห์เข้าในข้อนี้ เพราะตั้งอยู่ในฐานะที่ผู้

๒. เป็นผู้มีอิ่มมีพอ มีมักน้อยสันโดษ รู้ประมาณในการรับ ในการบริโภค ไม่ทำความละเริงในส่วนที่ดี ไม่ทำความเหยียดหยามในส่วนที่เลว ในชาดก มีเล่าเปรียบเทียบไว้ว่า เหมือนอย่างม้าอาชาไนยได้บริโภคน้ำคั้นผลไม้ที่แรกมีรสหวาน แต่ก็มีอาการสงบ ส่วนลาได้พลอยบริโภคน้ำหางที่มีรสอ่อนมากแล้ว แต่มีอาการคะนอง. พระบรมศาสดาพร้อมทั้งพระสาวกได้ทรงประสพทุกขภัยในขณะที่ประทับจำพรรษาอยู่ในครั้งหนึ่ง ได้ประทับอยู่ด้วยอาการสงบตลอดไตรมาศ เมื่อพระสาวกบางรูปทูลขอจะไปนำอาหารมาจากที่อื่น ก็ไม่โปรดอนุญาต คงทรงรับและโปรดให้รับแต่อาหารที่พึงได้ในที่นั้น แม้จะแร้นแค้นเพียงไรก็ตาม. เมื่ออนาถบิณฑิกเศรษฐียากจนลงในคราวหนึ่งนำภัตตาหารในคราวยากมาถวาย ตรัสให้เกิดความยินดีโดยความว่า อย่าคิดว่าวัตถุเศร้าหมอง คือ เป็นของเลวไม่ดี เพราะเมื่อเจตนาประณีต วัตถุก็ประณีต ดังนี้.

๓. ไม่ก่อหนี้ทางอริยวินัย อธิบายทางพระวินัยว่า พิจารณาบริโภคปัจจัยทั้ง ๔ ไม่บริโภคด้วยตัณหา ปฏิบัติดังนี้ ชื่อว่าไม่บริโภคเป็นหนี้. พิจารณาดูต่อไป ก็เห็นความลึกต่อไปอีกว่า เมื่อได้บริโภคสิ่งที่เขานำมาบำรุงเป็นการบูชา ก็ปฏิบัติกรณียะคือการที่ควรทำให้บริบูรณ์ ดังพระพุทธภาษิตที่ตรัสสอนให้พิจารณาเนือง ๆ ว่า *กิจอื่นที่ควรทำยังมีอยู่อีก มิใช่เพียงเท่านี้ วันคืนล่วงไป ๆ บัดนี้เราทำอะไรอยู่* ดังนี้เป็นต้น นอกจากปฏิบัติกรณียะกิจ อันเป็นประโยชน์เฉพาะตน ก็ปฏิบัติกรณียะกิจอันเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นตามสมควร เป็นต้นว่าแสดงธรรมอบรมสั่งสอนตามกาลให้เกิดความเห็นจริง ความสมาทานปฏิบัติ ความอาจหาญ และความรื่นเริงในธรรม ตามควรแก่บุคคลและบริษัท เมื่อเขานำสิ่งต่าง ๆ มาบำรุงเป็นการบูชาก็ทำปฏิสัณฐารให้เหมาะสม และกล่าวอนุโมทนาด้วยธรรมีกถา ตามปฏิปทาของพระบรมศาสดาตั้งจิตแผ่

เมตตาเป็นต้น เป็นอัปปมัญญาคือไม่จำกัดประมาณในสัตว์.

๔. ปฏิบัติในทางรักษาศรัทธาปสาทะ หรือเจริญศรัทธาปสาทะให้ยิ่งขึ้น เมื่อบุคคลผู้เข้ามาได้ศรัทธาปสาทะเป็นข้อแรก ก็ย่อมจะได้ศีลได้สุตะ คือการสดับธรรม ตลอดจนได้ปัญญาเห็นธรรม เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ชื่อว่าเป็นผู้ให้มากกว่าที่เขาบริจาค เพราะเป็นผู้ให้อริยทรัพย์ หรือเป็นเหตุให้เขาได้อริยทรัพย์ ดังเช่นพระสารีบุตรเถระ เมื่อยังเป็นปริพาชกได้เห็นพระอัสสชิเถระเดินเที่ยวบิณฑบาต มีความเลื่อมใสอากัปปะกิริยาของท่าน จึงตามท่านไปจนถึงสำนัก และเข้าไปหาท่าน ได้ฟังธรรมของท่านที่แสดงแต่โดยย่อ จึงเกิดดวงตาเห็นธรรม. พระพุทธสาวกหรือสมณพราหมณ์ผู้เป็นอาหุเนยยะบุคคล ย่อมปฏิบัติให้เกิด

ประโยชน์แก่ผู้เข้ามาหา เป็นที่เจริญศรัทธาสัมมาปฏิบัติเหมือนเช่นนั้น แม้ผู้เข้ามาหาจะมิได้สำเร็จประโยชน์ถึงชั้นสูง เมื่อได้ทราบทางปฏิบัติเพื่อประโยชน์ปัจจุบันและภายหน้าอันเป็นฝ่ายโลกิยประโยชน์ ก็อาจนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ในทางคดีโลกนั้นด้วยดี.

พระบรมศาสดา เมื่อเสด็จประกาศพระพุทธศาสนาก็ปรากฏกิตติศัพท์ขจรไปดังที่แสดงไว้ในพระสูตรหลายพระสูตร เป็นต้นว่า พระองค์ทรงมีพระชาติอันดี ทรงละหมู่พระญาติ และเงินทองเป็นอันมากเสด็จออกทรงผนวช ทั้งที่ทรงกำลังมีพระวัยเจริญ ทั้งที่พระชนกชนนีทรงกรรแสง พระองค์ทรงมีพระรูปและฉวีวรรณน่าเลื่อมใส ทรงประกอบด้วยศีลอันประเสริฐ ทรงมีพระวาจาไพเราะ ทรงเป็นอาจารย์ของคนเป็นอันมาก ทรงปราศจากกามราคกิเลสจาบัล ตรัสแสดงกรรมเพื่อให้บุคคลไม่ทำบาป เสด็จออกผนวชจาก

สกุลสูงสกุลมั่งคั่ง หมู่ชนจากรัฐชนบทต่าง ๆ พากันมาเฝ้าทูลถามปัญหา ทรงเป็นสรณะของเทพดามนุษย์เป็นอันมาก ทรงเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงประกอบด้วยมหาปุริสลักษณะ ตรัสทักทายผู้มาเฝ้าผูกไมตรี มีพระพักตร์ชื่นบานไม่สยิ้ว มีปกติตรัสปราศรัยก่อน เป็นที่นับถือบูชาของบริษัททั้ง ๔ เมื่อเสด็จอยู่ ณ ที่ใด หมู่อมนุษย์ย่อมไม่เบียดเบียฬหมู่มนุษย์ ณ ที่นั้น ทรงเป็นยอดคณาจารย์ มีพระยศปรากฏและอิสสรชนทั้งหลายมีกษัตริย์เป็นต้นย่อมจะพากันไปเฝ้าถึงพระองค์เป็นสรณะ และพากันเคารพนับถือบูชาฉะนั้นพระองค์จึงเป็นผู้ควรที่บุคคลจะพึงมาเฝ้า มิใช่ให้พระองค์เป็นฝ่ายเสด็จไปหาตน. กิตติศัพท์ดังกล่าวนี้ย่อมแสดงความที่พระบรมศาสดาทรงเป็นอาหุเนยยะบุคคล เพราะทรงเป็นผู้มีพระคุณควรที่ใคร ๆ พึงเข้ามาบูชาทั้งด้วยอามิสบูชา ทั้งด้วยปฏิบัติบูชา แม้ด้วยมอบกายวาจาใจพร้อมทั้งชีวิต อุทิศถึงเป็นสรณะอัน

สูงสุดโดยแท้ แม้พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า ย่อมเป็นอาหุเนยยะ มีอรรถาธิบายดังแสดงมาด้วยประการฉะนี้.

ร. พ. มหามกุฏ ฯ หน้าวัดบวรนิเวศ ฯ กรุงเทพ ฯ
นายพินิจ อู่สำราญ ผู้พิมพ์โฆษณา ๑/๑๐/๒๕๐๐

ได้รับคุณของท่านพึงนำสิ่งต่าง ๆ ไปบำรุงท่าน เป็นการบูชาคุณของท่านตามฐานะ. ในฝ่ายพระศาสนา พระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระสงฆ์สาวก ชื่อว่าเป็นอาหุเนยยะ เพราะเป็นผู้มีคุณสมควรที่บุคคลจะพึงเข้ามาบำรุงเป็นการบูชาคุณ จะยกคุณที่ทำให้เป็นอาหุเนยยะขึ้นแสดงพอเป็นนิทัสนะนัยต่อไปนี้ :—

๑. เป็นผู้ปฏิบัติเพื่อละกิเลสให้สิ้นไปได้แล้ว หรือเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อละกิเลส. ในฉักกนิบาต ได้ตรัสยกธรรมหลายหมวดขึ้นแสดงชี้ลักษณะของผู้ที่เป็นอาหุเนยยะ เช่นธรรมหมวดหนึ่งว่า ผู้ที่มีขันติ คือ อดทนต่อรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และธรรมคือเรื่องรูปเป็นต้นเหล่านั้น ชื่อว่าอาหุเนยยะ เหมือนอย่างม้าของพระเจ้าแผ่นดิน จะชื่อว่าเป็นม้าอาชาไนย ซึ่งควรเป็นราชพาหนะประจำพระองค์ ก็เพราะอดทนต่อรูปเป็นต้นดังกล่าว และสมบูรณ์ด้วยรูปสมบัติ.

พิมพ์ที่โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย
นายพินิจ สุ่มเจริญ ผู้พิมพ์โฆษณา พ.ศ. ๒๕๐๑